

# ΑΡΧΕΙΟΝ

ΤΩΝ

## ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΟΜ. 2. ΤΕΥΧ. Β

ΑΠΡΙΛΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ 1922

### ΤΟ ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ<sup>1)</sup>

ΥΠΟ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΒΕΡΔΟΥ

- Περιεχόμενα.** 1. Προεισαγωγικά: Συνταγματικός καθορισμός 'Α. Οικ. Σ. ἐν Γερμανίᾳ. Μεθοδικὴ Οἰκονομία Mœllendorff κτλ. Πρότασις Δ. Γούναρη ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει. Οὐσιώδης καθορισμός 'Α. Οικ. Σ.
2. Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις: Παλαιότερα αἰτήματα ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσωπήσεως. Οἰκονομικὸν συμβούλιον Βίσμαρκ. Νεωτέρα ἐξάπλωσις τῆς ἰδέας ταύτης. Συνταγματικὸς καθορισμός τῆς. Δημοτικότης τοῦ θεσμοῦ τοῦ 'Α. Οικ. Σ. Σχέσις τοῦ πρὸς τὰ ρωσικὰ Σοβιέτ.
3. Τὸ Ἀνώτατον Γερμανικὸν Οἰκ. Συμβούλιον: Ἄρθρα 156 καὶ 165 Γερμ. Συνταγμ. Διάρθρωσις οἰκονομικῆς διοικήσεως. Συμβούλια ἐπιχειρήσεων, περιφερειακά καὶ ἐπικρατείας ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν. Ὁργανώσεις κατ' οἰκονομικοὺς κλάδους. Ἀντιπροσώπευσις καταναλωτῶν, ἐπιστημόνων, Κράτους. Συνένωσις πάντων τούτων εἰς τὸ 'Α. Οικ. Σ. Σκοπὸς ἐκάστης ὀργανώσεως. «Πρακτικά» ἀποτελέσματα 'Α. Οικ. Σ. Σύστασις καὶ ἀριθμητικὴ κατάρτισις τοῦ προσωρινοῦ Γερμ. 'Α. Οικ. Σ.—Γνώμη περὶ παραβιάσεως τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς ἀφ' ἑνός, τῆς σημασίας ἐπιχειρηματίου ἀφ' ἑτέρου. Ἐκπροσώπησις ἐκάστου κλάδου ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητός του.
4. Ἡ Πρότασις Δ. Γούναρη περὶ 'Α. Οικ. Σ.: Εὐπρόσδεκτος ὁ θεσμὸς καὶ παρ' ἡμῖν κατ' ἀρχήν. Κριτικὴ τῆς ἐλληνικῆς προτάσεως. Παροχὴ δικαιώματος ἐναντιώσεως. Προστασίς καταναλωτῶν. Συμβιβαστὸν βουλευτοῦ καὶ μέλους 'Α. Οικ. Σ. Προεξάρχουσα θέσις ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας. Κατάστασις ἐργατικῆς τάξεως.
5. Συμπέρασμα: Τὸ 'Α. Οικ. Σ. προαγωγικὸν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Περιορισμὸς ἐγωιστικῶν τάσεων καθ' ἕναστον κλάδων. Οὐσιαστικὴ συμβιβαστικὴ ἐπίδρασις του. Ἀλληλοσχετισμὸς οἰκονομικῶν δυνάμεων. Ἐξέφωσις πολιτικῶν ἀγώνων. Ἐξυγιάνσις δημοσίου βίου διὰ τοῦ 'Α. Οικ. Σ.

#### 1. Προεισαγωγικά

Πρὸ ἑνός καὶ πλέον ἔτους εἶχον τὴν τιμὴν τὰ ὀμλήσω ἐνώπιον

1) Ἀνευνοιώθη πρὸς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν τῇ 15. Ἰουνίου 1922. Ἀναδημοσιεύεται ἐκ τῆς «Πρωτεύουσας» (17-19 Ἰουνίου 1922) μετὰ τινων προσθηκῶν.

ὄμων, Κύριοι, περὶ τῶν οικονομικῶν τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἀνακωχήν<sup>1)</sup>.  
 Εἰς τὴν ὁμίλιαν μου ἐκείνην διὰ βραχέων ἐπραγματεύθη καὶ τὸν  
 διὰ τοῦ νέου γερμανικοῦ Συντάγματος τῆς 11. Αὐγούστου 1919 καθι-  
 ερούμενον πλέον **συνταγματικῶς** θεσμὸν τοῦ ἀνωτάτου οικονομικοῦ ἢ  
 ἐπαγγελματικοῦ συμβουλίου.

Ὁ θεσμὸς οὗτος τοῦ οικονομικοῦ παρακοινοβουλίου στηρίζεται, πρὸ  
 πάντος, ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν von Moellendorff καὶ (†) Rathenau εἰσηγηθεί-  
 σης ἐν Γερμανία **μεθοδικῆς** λεγόμενης οἰκονομίας, τῆς οἰκονομίας δη-  
 λαδῆ ἐκείνης ἢ ὅποια ἐλέγχεται καὶ διενεργεῖται μεθοδικῶς ἐπ' ἀγαθῶ  
 τῆς δολότητος. Τὴν βάσιν τοῦ οικονομικοῦ παρακοινοβουλίου ἀποτελοῦ-  
 σιν οικονομικαὶ ὀργανώσεις αὐτοδιοικήσεως, αἱ ὅποια, τοπικῶς καὶ  
 κατὰ κλάδους καταρτιζόμεναι, κορυφῶνται εἰς τὸ Ἀνώτατον Οἰκονο-  
 μικὸν Συμβούλιον. Με ἄλλους λόγους συννοῦνται εἰς δυναμικὴν ὀρ-  
 γάνωσιν καὶ ἐκπροσώπησιν αἱ μέχρι τοῦδε ἀπλῶς εἰς ἐλεύθερα σωμα-  
 τεῖα συννοούμεναι καθ' ἕναστον παραγωγικαὶ τάξεις. Αἱ ἐνώσεις αὐτῶ  
 ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ, λόγῳ τῆς διαρκῶς αὔξανόμενης σπουδαιότη-  
 τος τῶν οικονομικῶν συμφερόντων, τὰ ὅποια ἀντεπροσώπευον, σύμ-  
 βουλοι τῶν πολιτικῶν μερίδων, διὰ νὰ κυριαρχήσωσιν αὐτῶν ἐν τέλει.

Τὸν θεσμὸν τοῦτον τοῦ Ἀ. Οἰκ. Σ. υἰοθέτησεν ἐν Ἑλλάδι ὁ ἄρ-  
 χηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, εἶχε δὲ ἀναγράψαι αὐτὸν μάλιστα, μετ'  
 ἄλλων νεωτεριστικῶν τάσεων καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν προεκλογικὸν πρό-  
 γραμμὰ του. Οὕτω σήμερον ἔχομεν σχετικὴν πρότασιν πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς  
 μεταρρυθμίσεως τοῦ Συντάγματος ἐπιτροπὴν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ἡ-  
 μῶν, διὰ τῆς ὁποίας προτείνεται :

Μετὰ τὸ ἄρθρον 23 προστίθεται ἄρθρον 24 ἔχον οὕτως :

Ἐπὶ θεμάτων κοινωνικοῦ ἢ πλουτολογικοῦ ἐνδιαφέροντος συμπράττει μετὰ  
 τῶν παραγόντων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἰδιαιτέρα ἐκπροσώπησις τῶν ἐπαγγελ-  
 ματικῶν καὶ ἐν γένει τῶν παραγωγικῶν τάξεων. Ἀνώτατον Συμβούλιον, ἀποτε-  
 λούμενον ἐξ ἀντιπροσώπων ἐκλεγόμενων ὑπὸ ἐκάστης ὀργανωμένης κατὰ τοὺς  
 ὅρους τοῦ νόμου τάξεως, γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῶν διαβιβαζόμενων αὐτῷ ὑπὸ τῆς  
 Βουλῆς ἢ τῆς Κυβερνήσεως σχεδίων νόμων κοινωνικοῦ ἢ πλουτολογικοῦ περιε-  
 χομένου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ὁρισθησόμενος διὰ νόμον δὲν δύ-  
 ναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς 200, συμμετέχουσι δὲ τοῦ Συμβουλίου καὶ μέλη διοριζό-  
 μενα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως μέχρι τοῦ δεκάτου τοῦ συνόλου. Τὰ μέλη τοῦ  
 Συμβουλίου εἶνε πάντοτε μετακλητὰ. Ἡ ιδιότης τοῦ Βουλευτοῦ δὲν συμβιβά-  
 ζεται μετ' ἐκείνην τοῦ μέλους τοῦ Συμβουλίου. Τὸ Συμβούλιον συντάσσει σχέ-  
 δια νόμων κοινωνικοῦ ἢ πλουτολογικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ὑποβάλλει ταῦτα εἰς  
 τὴν Κυβέρνησιν ὑποχρεωμένην νὰ προαλέσῃ τὴν ἐπ' αὐτῶν ψήφον τῆς Βου-  
 λῆς. Τὸ Συμβούλιον δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα σχέδια

1) Βλ. «Ἀρχεῖον» Α' (1921) σελ. 222.

νόμων ἐνώπιον τῆς Βουλῆς δι' ἐνὸς ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Εἰδικὸς νόμος θὰ καθι-  
 οροῖται τῆς συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Συμβουλίου. (Ἐντυπα Ἐθνο-  
 συνελεύσεως. Πρῶταίσις πηρ. ἐξουσίαν Δ. Γούναρη ὑποβληθεῖσαι τῇ ἐπὶ τῆς με-  
 ταρρυθμίσεως τοῦ Συντάγματος Ἐπιτροπῇ.)

Τὸν θεσμὸν τοῦτον λοιπὸν πρόκειται νὰ καθιερώσωμεν καὶ ἡμεῖς  
 ἐν Ἑλλάδι, δυστυχῶς ὅμως, παρὰ τὴν μεγίστην σπουδαιότητα αὐτοῦ ἐ-  
 πὶ τῆς ὅλης κατευθύνσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς χώ-  
 ρας μας, οὐδαμῶς ἡρευνήθη ἢ ἱστορῆται, αἱ πρ. ὑποθέσεις, ὁ σκοπὸς του  
 διὰ νὰ καθορισθῶσιν πῶς καὶ τὰ ἀποτελέσματά του.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ προσπαθῆσω νὰ σκιαγραφήσω, καθ' ὅσον εἶ-  
 νε δυνατόν λεπτομερῶς, τὸν πρότυπον ἐν τῷ κόσμῳ γερμανικὸν τοῦτον  
 θεσμὸν, τοῦ πρώτου οικονομικοῦ παρακοινοβουλίου, ἵνα ἐν γνώσει τῶν  
 λόγων οἵτινες προεκάλεσαν αὐτόν, καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων του κατὰ  
 τὴν ὀλιγοχρόνιον λειτουργίαν του, δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀρυσθῶμεν  
 διδάγματα διὰ τὴν ὅσον ἐνεσθι σκόπιμον καὶ ἐπωφελῆ μεταφύτευσιν  
 του παρ' ἡμῖν.

Ἡ ἰθύνουσα τὸ νέον γερμανικὸν Σύνταγμα ἰδέα τῆς κοινωνικῆς  
 ἀλληλεγγύης, τῆς ἐξυπηρητήσεως τοῦ κοινῶ ἀγαθοῦ<sup>1)</sup> ἐξεδηλώθη κατ'  
 ἐξοχὴν νεωτεριστικὴ καὶ ριζοσπαστικὴ εἰς τὴν οικονομικὴν ζωὴν, εἰς τὴν  
 βρασικὴν δηλαδὴ ἀντίθεσιν τῆς ἐργατικῆς πρὸς τὴν ἀστικὴν τάξιν. Ἡ  
 πρώτη εἶχεν ἐξέλθει νικητρία ἐκ τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως τῆς 9.  
 Νοεμβρίου 1918, φυσικὸν ἦτο λοιπὸν ν' ἀπετύπωνε καὶ τὸν κοινωνι-  
 κὸν χαρακτῆρα αὐτῆς ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος.

Οὕτω διὰ δύο λέξεων θὰ ἠδύνατο νὰ καθορισθῆ, ἢ ἐπὶ τῆς αὐτο-  
 διοικήσεως στηριζομένη κοινωνικῆ οικονομικῆ ὀργάνωσις τοῦ ἐ-  
 παγγελματικοῦ παρακοινοβουλίου, ὡς ἐξῆς: Τοῦτο διατηρεῖ τὴν ἀτομι-  
 κὴν ἰδιοκτησίαν ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, ἀφαιρεῖ ἅμα ἀπὸ τὸν  
 ἰδιοκτήτην τὴν διάθεσιν τῶν μέσων τούτων καὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν  
 ἐν τῇ παραγωγῇ, καταργεῖ δηλαδὴ τὴν ἐλευθερίαν τῶν συναλλαγῶν. Δὲν  
 ἀπέλιπε δηλαδὴ καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβιβαστικὸν<sup>2)</sup> ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ  
 ὁποῖον διέπει τὸ γερμανικὸν Σύνταγμα, λόγῳ τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς τῆς  
 καταρτίσεώς του. Αἱ ἀπώταται ἀντιθέσεις τῆς Μαρξικῆς ἰδεολογίας, ἢ

1) Ἡ ἰδέα αὕτη εἴρε τὴν ἀρίστην διατύπωσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἄρθρον 23 τοῦ  
 Συντάγματος τῆς Γερμανικῆς Ἐπικρατείας ἔχον οὕτως: «Πάντες οἱ Γερμανοί  
 ἔχουν τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν, μὴ διγομένης τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας,  
 νὰ διαθέτουν τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς αὐτῶν δυνάμεις, καθ' ὃν τρόπον  
 ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τῆς δολότητος.» Βλ. καὶ ἄρθρ. 120, 122, 152, 161 κλπ.  
 (Βλ. Ἀ. Σβώλου, Δύο νέα πολιτεύματα 1921).

2) Δὲν διαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα ἀν τοῦτο ἴσως νὰ μὴ ἠδύνατο ἰσχυρῶς ἀμφότερα  
 τὰ πολιτικὰ στρατόπεδα. Ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ πεδίου μάλιστα ὑπάρχουσι πολ-  
 λαὶ ἀμφιβολαὶ περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου.

κατάργησις δηλαδή τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ ἀστική ἀντίληψις τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν συναλλαγῶν, συνεκεράσθησαν. Ἐκ τῶν ἀντιθέτων τούτων ἀρχῶν ὄρμηθὲν τὸ γερμανικὸν Σύνταγμα, προσέβη εἰς τοιαύτας παραχωρήσεις πρὸς ἑκατέραν τούτων, ὥστε ν' ἀπαμβλυθῶν αὐταὶ καὶ νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ συνύπαρξις των.

## 2. Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις

Ὁ θεσμὸς τοῦ Ἄ. Οἰκ. Σ. εἶνε μὲν ἀπόκτημα τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1918, ἡ ἱστορία του ὅμως καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς εἰσαγωγὴν τοιούτου θεσμοῦ, ἀνάγεται ἱστορικῶς πολὺ ἀρχαιότερον. Τοιαύτη τις ἰδέα διεῖπε τὰς μεσαιωνικὰς ἐπαγγελματικὰς ἐνώσεις, κατὰ δὲ τὸν παρελθόντα αἰῶνα πολλαχῶς ἀνεκινήθη αὕτη. Τῷ 1848 εἰς τὴν γερμανικὴν ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Φραγκφούρτης ἐζητήθη «ἐπαγγελματικόν» τι κοινοβούλιον. Τῷ 1878 ὁ «Κεντρικὸς σύνδεσμος τῶν Γερμανῶν βιομηχάνων» ἐζήτησε συμβούλιον γνωμοδοτικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ὑπεβοήθει τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Γαλλίᾳ λειτουργούντος «Conseil superieur du commerce, de l' industrie et de l' agriculture».

Τῷ 1880 ὁ Βίσμαρκ ἵδρυσεν ἐν Πρωσσίᾳ τοιοῦτον οἰκονομικόν συμβούλιον πρὸς ἐκπροσώπησιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας καὶ τῶν ἐργατῶν. Διὰ τούτου ἐπεδίωκε νὰ περιορίσῃ τὸ ἀχαλίωτον τοῦ καθαροῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Ὁμολόγει δὲ αὐτὸ ἀπροκαλύπτως λέγων ὅτι ἔπρεπε ν' ἀκούεται καὶ ἡ γνώμη, τῶν ἀμέσως διαφερομένων, περὶ τῆς σκοπιμότητος καὶ τῆς ἀνάγκης τῶν νόμων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔθιγον αὐτοὺς καιρίως. Καίτοι δὲ ὁ θεσμὸς δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἀπὸ τὸ Reichstag διὰ νὰ καταστῇ νόμος τῆς ὅλης Αὐτοκρατορίας, ἡ ἰδέα του ὅμως βαθμηδὸν ἀνέζη ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὰ διάφορα γνωμοδοτικὰ καὶ ἐμπειροτεχνικὰ συμβούλια τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ἀσφαλειῶν, τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς. Τέλος εἰς ὅλα τὰ δημοσίου χαρακτῆρος ἐμπορικά, βιομηχανικά, γεωργικά ἐπιμελητήρια, τὰς ἐλευθέρους ὀργανώσεις τῶν συντεχνιῶν, τῶν βιομηχάνων, τῶν δικη. ὄρων κλπ., ἐφ' ὅσον πάντα ταῦτα ἀπεσκόπων τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν ὀργανουμένων.

Ἡ ἰδέα λοιπὸν αὕτη τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσώπησεως ἐξηπλοῦτο διαρκῶς καὶ παρὰ τοῖς ἐργάταις καὶ παρὰ τοῖς ἐργοδοταῖς, ὑπελείπετο δὲ μόνον ἡ γεφύρωσις τῶν δύο κατ' ἐναντι ἀλλήλων ὀλοκληρωτικῶν ὀργανώσεων. Αὕτη συνετελέσθη διαρκούντος τοῦ πολέμου. Ἐπῆλθε δηλονότι συνεννόησις τις καὶ συνεργασία μεταξύ τῶν ἀντιπάλων ὀργανώ-

σεων, κατανοηθέντος καλύτερον ὅτι δὲν ὑφίσταντο μεταξύ αὐτῶν μόνον ἀντιθέσεις, ἀλλὰ καὶ πολλὰ κοινὰ συμφέροντα. Οὕτως ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῆς Βαϊμάρης διεμορφώθη τελικῶς καὶ ἀπεκρυσταλλώθη συνταγματικῶς ὁ θεσμὸς οὗτος τοῦ Ἄνωτατου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου.

Αἱ συντηρητικαὶ ἐθνικὸφρονες μερίδες ὑπεστήριξαν αὐτὸ διαβλέπουσαι, μετὰ τοῦ Βίσμαρκ, ἀντίρροπον διὰ τὸν πολιτικὸν ριζοσπαστισμὸν, οἱ δημοκρατικοὶ ὡσαύτως, διαβλέποντες ἐν αὐτῷ συμβιβασμὸν τινὰ τῶν πολιτικῶν ἀντιθέσεων διὰ τοῦ «κοινωνικοῦ» τούτου κοινοβουλίου. Ἡ σοσιαλιστικὴ πλειοψηφία δὲν διέκειτο ἀρχικῶς συμπαθῶς πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ὅμως μετὰ ταῦτα υἰοθέτησεν, ἐνεκα τῆς διαδόσεως αὐτῆς παρὰ τοῖς ἐργάταις. Οἱ ἀνεξάρτητοι σοσιαλισταὶ τούναντιον ἐφρόνουν ὅτι ἡ ἰδέα τῶν ἐργατικῶν συμβουλίων ἔπρεπε νὰ ἐπεκταθῇ περισσότερον ἐν Γερμανίᾳ. Ἐν εἶνε βέβαιον, ὅτι ἡ ὁμοθυμία ὄλων τῶν πολιτικῶν μερίδων (1) διὰ τὸ Ἄ. Οἰκ. Σ. ἐκάλυπτε πάντοτε καὶ ἀπωτέρας διαθέσεις, τὰς ὁποίας ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἔτρεφε διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ τούτου. Γενικῶς δὲ ἐθεωρήθη ἡ ἰδέα αὕτη ὡς ἡ μόνη νέα καὶ μεγάλη καινοτομία τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος (2), τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ ἄλλα συνεπλήρωσε μόνον τὰς ἰδέας τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1789 καὶ 1848. Πάντως καὶ εἰς τὴν μεταρρυθμίσειν ταύτην ἰδὲν ὁδηγεῖ ἀποτόμως τὸ Σύνταγμα, ἀλλὰ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως κοινωνικοπολιτικῶν θεσμῶν καὶ πρότερον ἤδη λειτουργούντων, οἱ ὁποῖοι χρησιμεύουσιν, οὕτως εἰπεῖν, ὡς μεταβατικοὶ σταθμοὶ γεφυροῦντες ὁδεῖας πρὸς ἀντιθέσεις. Μάλιστα τὸ Ἄ. Οἰκ. Σ. ἐθεωρήθη ἀρχικῶς ἐν Γερμανίᾳ ὡς τὸ ἐπιστέγασμα τῶν πλεισταχοῦ καὶ πρὸ αὐτοῦ λειτουργούντων ἐργατικῶν συμβουλίων, τῶν ὁποίων μάλιστα ἡ νομοθετικὴ ρύθμισις,

1) Ἡ δημοτικότης τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἄ. Οἰκ. Σ. δὲν διέλαθε οὔτε τὴν πρωτόγονον κοινωνικὴν ψυχολογίαν τῆς ψευδεπαναστατικῆς κυβερνήσεως τοῦ Κάππ, ἡ ὁποία ἀνέγραψε τὸν θεσμὸν τοῦτον μεταξύ τῶν ἄλλων ἐπαγγελιῶν τῆς (εὐθυνίας βίον, ἀμέσου πληρωμῆς τῶν ἐσωτερικῶν πολεμικῶν δανείων, ἀρσεως τῆς ἀναγκαστικῆς οἰκονομίας κ. τ. λ.) εἰς τὸ πρόγραμμά της.

2) Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ οἰκονομικοῦ κοινοβουλίου εἶναι συγγενῆς βέβαια πρὸς τὴν ρωσικὴν ἰδέαν τῶν Σοβιέτ. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἔλαβε τὴν ρωσικὴν προλεταρικὴν μορφήν, τὴν τονίζουσαν τὴν ἐργατικὴν πρὸ παντὸς ἀποψιν, ὅχι μόνον ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ. Βαθύτατα διαφέρει ἡ ρωσικὴ ἰδέα τῶν συμβουλίων ἀπὸ τὴν σχετικὴν ὀργάνωσιν τῆς Γερμανίας καὶ τῶν ἄλλων πολιτισμένων χωρῶν, καθότι τὸ ρωσικὸν Σοβιέτ δὲν χωρίζει τὴν γνωμοδοτικὴν ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν ἀλλὰ συνενώνει αὐτάς. Τὰ συμβούλια ταῦτα λοιπὸν διαχειρίζονται τὴν ὑπάτην ἐξουσίαν ἐν τῷ κράτει καὶ λαμβάνουσι δικτατωρικῶς τὰς ἀποφάσεις διὰ τῶν ἀμέσως διαφερομένων.

συμφώνως πρὸς τὰς νέας συνταγματικὰς διατάξεις, ἐκανονίσθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 4. Φεβρουαρίου 1920 περὶ τῶν συμβουλίων τῶν ἐπιχειρήσεων. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ἄλλως τε ὅτι ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἦτο τὸ ἔμβλημα καὶ τοῦ Βίσμαρκ καὶ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων, ἡ Γερμανία δὲ ἐθεωρεῖτο ὡς πρότυπον Κράτους κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ οἰκονομίας.

### 3. Τὸ Ἀνώτατον Γερμανικὸν Οἰκονομικὸν συμβούλιον

Τὰ ἄρθρα 156 καὶ 165 τοῦ νέου γερμανικοῦ Συντάγματος εἰς πολὺ σχολιοτενεῖς διατάξεις καθορίζουσι τὰ ζητήματα τῆς ὁμαδικῆς ταύτης οἰκονομίας. Τὸ ἄρθρον 156 πραγματεύεται περὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ δὲ ἄρθρον 165 περὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν.

Τρεῖς εἶνε αἱ μορφαὶ διὰ τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται ἡ κοινωνικὴ ὁμαδικὴ αὐτὴ ὀργάνωσις. 1) Ἡ διὰ νόμου ἐθνικοποιήσις ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται πρόσφοροι διὰ τὴν ὁμαδικὴν οἰκονομίαν. 2) Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Κράτους ἢ τῶν Δήμων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ ἀποφασιστικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς διοικήσεως τούτων. 3) Τέλος ἡ ἀναγκαστικὴ ἐνῶσις ἰδιωτικῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς αὐτονόμους ὀργανισμούς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ συνεργασία ὅλων τῶν παραγωγικῶν τάξεων τοῦ λαοῦ, συμμετέχουσι τῆς διοικήσεως ἐργάται καὶ ἐργοδότες, καὶ ρυθμίζεται ἡ παραγωγή, ἡ παρασκευὴ, ἡ διανομὴ, ἡ χρῆσις, ἡ διατίμησις καθὼς καὶ ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ ἐξαγωγή τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ὁμαδικῆς οἰκονομίας (1).

Ἐλθῶμεν ἤδη εἰς τὸ πολὺ περισσότερον διαφέρον ἡμᾶς ἐν προκειμένῳ θέμα τῆς διοικήσεως τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων (2).

1) Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν διατάξεων τούτων εἶναι ἡ περισσότερον προγραμματικὴ παρὰ καταστατικὴ διατύπωσις τῶν. Διότι ἀπαιτεῖται ἐκάστοτε πρὸς ἐφαρμογὴν μορφῆς τινος ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν τῆς ὁμαδικῆς οἰκονομίας καὶ ἰδιαιτέρα νομοθετικὴ πράξις. Εἰς τὴν ἐκάστοτε δὲ ἀνακίνησιν τῶν ζητημάτων τούτων δύναται νὰ δοθῇ καὶ διάφορος λύσις διότι αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Συντάγματος δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐρμηνευθῶσι διαφοροτρόπως.

2) Τὸ ἄρθρον 165 τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἄρθρον 165.—Οἱ ἐργάται καὶ οἱ ὑπάλληλοι καλοῦνται νὰ συμπράττουν, μὲ τὰ αὐτὰ δικαιώματα πρὸς τοὺς ἐργοδότες καὶ ἐν ἐνώσει πρὸς αὐτούς, ἐν τῷ διακανονισμῷ τῶν ὄρων τῆς ἀντιμισθίας καὶ τῆς ἐργασίας ἐν γένει καὶ νὰ συνεργάζωνται εἰς τὴν καθόλου οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Αἱ ὀργανώσεις ἀμφοτέρων τῶν τάξεων καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν συμφωνίαι ἀναγνωρίζονται.

Πρὸς προστασίαν τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν αὐτῶν συμφερόντων οἱ

διὰ τριπλῆς διαβαθμίσεως καθορίζεται οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν σύστημα αὐτονόμου διοικήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέχουσιν ἐργοδότες καὶ ἐργάται ἐξ ἴσου, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπαγγελματικαὶ ὁμάδες. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη εἶναι ἀντιστάθμισις τις τῆς πολιτικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς αὐτονόμου διοικήσεως ἀποτελοῦσι τὰ «ἐργατικὰ συμβούλια τῶν καθ' ἕκαστον ἐπιχειρήσεων», ὡς τῶν κυττάρων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἐπιχειρήσεις ἐκλέγονται δι' ἀμέσου, μυστικῆς, ἀναλογικῆς ἐκλογῆς ἐργατικὰ συμβούλια τῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς μικροτέρας δὲ ὄρζονται πρόσωπα ἐμπιστοσύνης. Τὴν μεσαίαν βαθμίδα ἀποτελοῦσι τὰ τοπικῶς, καθ' ὄρισμένας οἰκονομικὰς περιφερείας ἐκλεγόμενα «περιφερειακὰ ἐργατικὰ συμβούλια». Δι' ἀμέσου δηλαδὴ πάλιν μυστικῆς, ἀναλογικῆς ἐκλογῆς τῶν ἐργατῶν γίνεται ἡ ἀνάδειξις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐν ἐκάστη περιφερείᾳ. Ὡς τελε-

ἐργάται καὶ οἱ ὑπάλληλοι ἀντιπροσωπεύονται νομίμως εἰς τὰ Ἐργατικὰ Συμβούλια τῶν Ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ εἰς τὰ Περιφερειακὰ Συμβούλια τῶν Ἐργατῶν κατὰ οἰκονομικὰς περιφερείας καὶ εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Ἐργατῶν τῆς Ἐπικρατείας.

Τὰ Περιφερειακὰ Συμβούλια τῶν Ἐργατῶν καὶ τὸ Συμβούλιον τῶν Ἐργατῶν τῆς Ἐπικρατείας ἐνοῦνται, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθόλου οἰκονομικῶν αὐτῶν λειτουργιῶν καὶ πρὸς συνεργασίαν ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν περὶ ἐθνικοποιήσεως νόμων, μετ' ἀντιπροσωπείας τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἄλλων ἐνδιαφερομένων λαϊκῶν ὁμάδων καὶ ἀπαρτίζουν τὰ Περιφερειακὰ Οἰκονομικὰ Συμβούλια καὶ τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Τὰ Περιφερειακὰ Οἰκονομικὰ Συμβούλια καὶ τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας σχηματίζονται οὕτως ὅστε νὰ ἀντιπροσωπεύωνται εἰς αὐτὰ ἀνάλογως τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτῶν σπουδαιότητος ὅλαι αἱ σημαντικαὶ ἐπαγγελματικαὶ τάξεις.

Νομοσχέδια κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἐφ' ὅσον εἶναι θεμελιώδους σημασίας πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἐπικρατείας, πρὶν κατατεθῶν πρὸ τοῦ Reichstag, εἰς τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας πρὸς γνωμάτευσιν.

Τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας δικαιούται ὡσαύτως νὰ προτείνῃ τοιαῦτα νομοσχέδια, ἢ δὲ Κυβέρνησις τῆς Ἐπικρατείας ὑποχρεοῦται, καὶ ἂν δὲν εἶναι σύμφωνος, νὰ ὑποβάλλῃ ταῦτα εἰς τὸ Reichstag, ἐκθέτουσα συνάμα καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἀντιλήψεις τῆς.

Τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ ἐνώπιον τοῦ Reichstag τὰ ὡς ἄνω νομοσχέδιά του δι' ἐνὸς ἐκ τῶν μελῶν του.

Δύναται νὰ ἀνατεθῶσιν εἰς τὰ Ἐργατικὰ καὶ Οἰκονομικὰ Συμβούλια διοικητικὰ καὶ ἐποπτικὰ καθήκοντα ἐπὶ τῶν καθορισθέντων δι' αὐτὰ θεμάτων.

Εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκει ἡ συγκρότησις καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς δικαιοδοσίας τῶν Ἐργατικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Συμβουλίων, καθὼς καὶ ὁ διακανονισμὸς τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς ἄλλους Ὄργανισμούς Αὐτοδιοικήσεως. (βλ. Ἄ. Σβώλου, Δύο νέα πολιτεύματα 1921).

ταία βαθμίδες καταρτίζεται ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν περιφερειακῶν ἐργατικῶν συμβουλίων τὸ «ἐργατικὸν συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας». Καὶ ταῦτα μὲν ἀπαρτίζονται ἐξ ἐργατῶν (καὶ ὑπαλλήλων) καὶ ἀποτελοῦσι τὴν μίαν ὁμάδα τῶν ὀργανωμένων, τὴν τῶν ἐργοληπτῶν. Ἐξ ἀντιθέτου ὁμοῦ συσσωματοῦνται καὶ οἱ ἐργοδότες καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτοτελεῖς ἐπαγγελματικαὶ ὁμάδες. Φυσικῶς τὴν κατωτάτην βαθμίδα καὶ ἐνταῦθα ἀποτελοῦσιν αἱ διευθύνσεις τῶν καθ' ἕκαστον ἐπιχειρήσεων. Ὡσαύτως εἰς τὴν μεσαίαν βαθμίδα οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ λοιπῶν αὐτονομῶν ἐπαγγελματικῶν ὁμάδων, ἐνοῦνται εἰς «περιφερειακὰ ἐνώσεις» καὶ ἀποτελοῦσι τὰ «περιφερειακὰ ἐργοδοτικὰ συμβούλια».

Ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν «περιφερειακῶν ἐργοδοτικῶν συμβουλίων» σχηματίζεται ἀναλόγως καὶ τὸ «συμβούλιον τῶν ἐργοδοτῶν τῆς ἐπικρατείας».

Τὸ «περιφερειακὰ ἐργατικά καὶ ἐργοδοτικὰ συμβούλια» ἐκλέγουσιν ἐξ ἴσου ἀντιπροσώπους διὰ τὸ «περιφερειακὸν οἰκονομικὸν συμβούλιον». Τοῦτο σκοπὸν ἔχει νὰ ρυθμίσῃ τὴν οἰκονομικὴν εἰρήνην, νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῶν κοινῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν, νὰ προάγῃ τὴν ὁμαδικὴν οἰκονομίαν ἐν τῇ περιφερείᾳ του, ν' αὐξάνῃ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐν γένει νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν, συγκοινωνιακῶν, ἐποικιστικῶν καὶ ἄλλων διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ ἐπιβαλλομένων αὐτῷ καθηκόντων.

Πλὴν τῆς τοπικῆς ταύτης ὀργανώσεως, ἔχομεν καὶ τὴν κατ' εἶδος, κατ' οἰκονομικὸν κλάδον ὀργανώσιν. Ἐκαστος οἰκονομικὸς κλάδος συνιστᾷ σύνδεσμον παγκρατικόν, ὃ ὁποῖος διευθύνεται ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν τοῦ σχετικοῦ κλάδου καθὼς καὶ ὑπὸ ἀντιπροσώπων τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν καταναλωτῶν. Εἰς τοὺς παγκρατικούς τούτους συνδέσμους δύνανται νὰ διορισθῶσι καὶ κυβερνητικοὶ ἐπίτροποι.

Οἱ σύνδεσμοι οὗτοι καθοδηγοῦσι τὴν οἰκονομίαν τοῦ κλάδου των, ἰδίως δὲ καθορίζουσι τὴν προμήθειαν καὶ διανομὴν τῶν πρώτων ὑλῶν εἰς τὰς μικροτέρας ἐνώσεις τὰς ὑπαγομένας εἰς αὐτούς, ἐξετάζοντες τὸ ἐπείγον τῆς ἀνάγκης τῶν προμηθειῶν τούτων καὶ τὴν διὰ τούτων χρέωσιν τῆς χώρας εἰς τὸ ἔξωτερόν. Ἐπιδιώκουσι τὸν ὑποβιβασμὸν τῶν εἰδῶν διὰ καλυτέρων μεθόδων ἐργασίας, διὰ τῆς ρυθμίσεως καὶ τυποποιήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ διὰ τῆς παρεμποδίσεως ὑπερέτρου ἀλλοδαποῦ ἀνταγωνισμοῦ. Κανονίζουσι τὴν διάθεσιν τῶν ἀγαθῶν ἀπλούστερον, καταργοῦντες περιττὰ διάμεσα μέλη. Ἐξομαλύνουσι κοινωνικὰς ἀντιθέσεις ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἐργασίας, διὰ καθορισμοῦ ἐργατικῶν ὁμαδικῶν συμβάσεων, δι' ἐπωφελεστέρως ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, διὰ καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας. Προάγουσι τὰς

εἰδικὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας καὶ τὴν σχετικὴν παιδείαν κλπ. Μάλιστα εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Ἀ. Οἰκ. Σ. ἐπικρατεῖ ἡ κατὰ οἰκονομικοὺς κλάδους ἀντιπροσώπευσις, τῆς τοπικῆς τοιαύτης. Τὸ τοιοῦτον ἐδικαιολογήθη καθ' ὅσον ἡ κατὰ κλάδους ὀργανώσις εἶχεν ἐπεκταθῆ καὶ ὀργανωθῆ παγκρατικῶς, εἶχον δὲ καταλήξει εἰς συνεργασίαν (Arbeitsgemeinschaft) αἱ ὀλοκληρωτικαὶ ὀργανώσεις τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν. Ἀφ' ἐτέρου ἢ εἰς τὸ πολιτικὸν καὶ ὁμοσπονδιακὸν κοινοβούλιον τοπικὴ ἀντιπροσώπευσις, ἐθεωρήθη ὅτι παρεῖχεν ἐχέγγυα τῆς προστασίας τῶν τοπικῶν συμφερόντων. Εἰς τὰς ἀντιλήψεις ταύτας πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀντέδρασαν ἐπιμόνως τὰ κατὰ τόπους ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια ὡς «περιφερειακὰ» τοπικὰ ὀργανώσεις.

Ἐκ τῶν ἐργατικῶν καὶ ἐργοδοτικῶν συμβουλίων τῆς ἐπικρατείας καθὼς καὶ ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν μνημενευθέντων οἰκονομικῶν κλάδων ἀπαρτίζεται τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ., εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύονται καὶ τὸ ἐμπόριον, οἱ καταναλωταὶ καὶ τὰ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα. Τὸ Κράτος ἐπιφυλάσσει νὰ ἀντιπροσωπευθῇ ἰδιαιτέρως ἐν αὐτῷ. Τὸ Ἀνώτατον τοῦτο Οἰκονομικὸν Συμβούλιον ἔχει τὴν ὑπάτην διεύθυνσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων ἀντιπροσωπευτικῶν ἀρχῶν. Ὡς τελευταῖος δὲ σκοπὸς του εἶναι ἡ προαγωγή τῆς ὁμαδικῆς οἰκονομίας, ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη καὶ ἡ αὐξήσις τῆς συνολικῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Ὁ κύκλος τῆς δράσεως τῶν συμβουλίων δὲν καθορίζεται σαφῶς εἰς τὸ Σύνταγμα. Γενικῶς ἀναγράφεται ὅτι οἱ ἐργάται καὶ οἱ ὑπάλληλοι δικαιοῦνται νὰ συμπράττουν μετὰ τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων πρὸς τοὺς ἐργοδότες των, εἰς τὸν διακανονισμὸν τῶν ἥρων τῆς ἀντιμισθίας καὶ ἐργασίας ἐν γένει καὶ τὸ σπουδαιότερον εἰς τὴν καθ' ὅλου οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

Σκοπὸς τῶν συμβουλίων τούτων εἶναι ἡ προστασία τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συμφερόντων τῶν ἐργατῶν. Καὶ ἂν μὲν οὕτω γενικῶς καθορίζετο ἡ δικαιοδοσία τῶν συμβουλίων τούτων, τότε τὸ πεδίον τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως αὐτῶν θὰ ἦτο ἀπεριόριστον. Περαιτέρω ὁμοῦ διατάξεις περιορίζουσι τὰ οἰκονομικὰ ταῦτα συμβούλια, φυσικὸν δὲ εἶναι ὅτι ὑπολείπονται εἰς τὸν πραγματικὸν καθορισμὸν σπουδαίως, αἱ γενικαὶ ἀφηρημένα ἐπαγγελία. Οὕτω καθορίζεται ὅτι νομοσχέδια κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ «θεμελιώδους» σημασίας ὑποβάλλονται (δυσνητικῶς μᾶλλον ἢ ὑποχρεωτικῶς) «πρὸς γνώμοδότησιν» ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται νὰ προτείνῃ τοιαῦτα νομοσχέδια, τὰ ὁποῖα ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ κοινοβούλιον. Μάλιστα δύναται τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ. νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς γνώμας του καὶ δι' ἀντιπροσώπων του ἐν τῷ

Κοινοβουλίου. Ἐχει λοιπὸν δικαίωμα τὸ Ἄ. Οἰκ. Σ. γνωμοδοτήσεως καὶ προτάσεως ὅχι ὅμως καὶ λήψεως ὀριστικῶν ἀποφάσεων ἢ ἐναντιώσεως εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ κοινοβουλίου ψηφισθέντα. Οὕτε ἤτο ἄλλως τε δυνατόν νὰ γίνῃ διαφορετικά, διότι ὁ τελευταῖος λόγος καὶ ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ζητημάτων θ' ἀνήκει πάντοτε εἰς τὴν πολιτικὴν λαϊκὴν ἐκπροσώπησιν, ἀναλόγως τῆς δυναμικῆς αὐτῆς ἐκάστοτε παραστάσεως.

Οὕτως ἐνῶ ἀρχικῶς ὑπολογίζεται «θεωρητικῶς» πραγματικὴ συνεργασία τοῦ αὐτονόμου τούτου σώματος εἰς τὴν κοινωνικὴν οικονομίαν καταλήγομεν «πρακτικῶς» εἰς ἀπλὴν μόνον ἐπιβοηθητικὴν ἐργασίαν τοῦ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καθοριζομένην οικονομικὴν διοίκησιν. Ἐπομένως τὸ Οἰκ. Συμβούλιον δὲν εἶναι συμπράκτωρ ἐν τῇ ἐνασχῆσει τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Τότε θὰ ἐξελίσσετο τοῦτο πράγματι εἰς «παρακοινοβούλιον», εἰς τὸ ὅποῖον οἱ πολῖται δὲν θ' ἀντεπροσωπεύοντο κατὰ τὰς πολιτικὰς, ἀλλὰ τὰς κοινωνικὰς καὶ οικονομικὰς αὐτῶν ἀποχρώσεις. Τότε τὰ ἀντιμαχόμενα οικονομικὰ συμφέροντα θὰ ἔδιδον τὴν ὀριστικὴν κατεύθυνσιν. Οὕτω θὰ ἐξέλειπεν ἡ συμβιβαστικὴ καὶ ἐξομαλυντικὴ ἐπίδρασις τὴν ὁποῖαν ἀσκούσιν ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ἀντιθέσεων, αἱ μὴ ἀπὸ καθαρῶς ἀντιμαχομένης κοινωνικῆς τάξεως ἀποτελούμεναι κοινωνικαὶ μερίδες. Τὸ γερμανικὸν λοιπὸν Σύνταγμα ἐν ἐπιγνώσει τούτου ἀνέθηκεν εἰς τὴν πολιτικὴν λαϊκὴν ἀντιπροσωπείαν τὴν τελευταίαν λέξιν καὶ ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ζητημάτων ἔχον πεποιθήσιν εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν αὐτῆς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ οικονομικῆς πολιτικῆς ἱκανοποιούσης ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

Εἰδικώτερον τὸ ἐν Γερμανίᾳ Ἄ. Οἰκ. Σ. συνεστήθη διὰ διατάγματός τῆς 4. Μαΐου 1920 ὡς προσωρινόν, μέχρι τῆς συστάσεως τῶν διὰ τῆς συνταγματικῆς διατάξεως προβλεπομένων ἐποικοδομητικῶν τοπικῶν κλπ. ἐνώσεων. Εἰς πρώτην συνεδρίασιν συνήλθε τὴν 30. Ἰουνίου 1920. Ἀρχικῶς ἦτο κατὰ τὸ 1919 εἶχε λειτουργήσῃ ὡς ὀλιγομελὲς οικονομικὸν συμβούλιον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, κατόπιν ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν αὐτοῦ, καίτοι προεβλέπετο μέχρι τῶν 100, ἀνῆλθεν εἰς 200, σήμερον δὲ ἀριθμεῖ 326 μέλη.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν μελῶν κατανέμεται ὡς ἑξῆς:	
Γεωργία	68.
Βιομηχανία	68.
Ἐμπόριον, Τράπεζαι, Ἀσφάλεια	44.
Συγκοινωνία, Δημόσιαι ἐπιχειρήσεις	34.
Ἐπαγγέλματα	36.
Κηπουρικὴ καὶ ἀλιεία	6.
Ἐν ὅλῳ	256.

Ἐκ τῶν 256 μελῶν τούτων, 206 εἶναι ἀντιπρόσωποι οικονομικῶν κλάδων, 50 δὲ τοπικοὶ καὶ τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας.

Καταναλωταὶ	30.
Ἐπάλληλοι καὶ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα	16.
Ἀντιπρόσωποι τῶν χωρῶν	12.
Ἀντιπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως	12.
Ἐν ὅλῳ	70.

Δύναται τις σήμερον νὰ ὀμιλήσῃ κριτικῶς περὶ τῆς σημασίας τῆς νέας ταύτης ὀργανώσεως. Βεβαίως θὰ εἶναι πρόωρον τοῦτο. Πάντως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ζωὴν τέλειον οικονομικὸν σύστημα διὰ μᾶς. Πρέπει ν' ἀναμείνῃ τις τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐνηλικίωσιν τοῦ Ἡ σπουδαιότης τῶν συμβουλίων τούτων δύναται νὰ εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ πολὺ μικρά, ἀναλόγως τῆς θέσεως τὴν ὁποῖαν θὰ διεκδικήσωσι καὶ διὰ τῆς πραγματικῆς αὐτῶν δυνάμεως καὶ διὰ τῆς λυσιτελοῦς αὐτῶν δράσεως. Δογματικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ μέχρι καὶ τῶν ἀποτάτων αὐτοῦ λεπτομερειῶν καὶ ἐπιβάρυνσις τῆς οικονομικῆς ζωῆς διὰ ποικίλων μικρολόγων αἰτημάτων, βέβαια θὰ ἐδυσχέραινε περισσότερον ἀφ' ὅσον θὰ προῆγε τὴν λειτουργίαν τοῦ. Παρὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴν τοῦ, ἐγέννησε μεμψιμοιρίας τὸ Ἄ. Οἰκ. Σ. καὶ παρὰ τοῖς μὲν καὶ παρὰ τοῖς δέ. Οἱ κύκλοι τῶν ἀριστερῶν διείδον εἰς τὴν ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν σύστασιν αὐτοῦ παραβίασιν τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς τῆς πλειοψηφίας, οἱ δεξιοὶ παρεπονέθησαν ὅτι ἡ οικονομικὴ σπουδαιότης τοῦ ἐπιχειρηματίου δὲν τονίζεται κατὰ τὸν τρόπον τούτον. Ἡ ἐξ ἴσου δὲ ἐκπροσώπησις εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὰ ἐπαγγέλματα εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος, διότι πλειστάκις διεξάγονται αἱ λειτουργίαι αὗται καὶ ἀνευ ἐργατῶν ἐν οἰκογενειακῷ κύκλῳ. Ἡ ἄλλη ἀρχὴ τοῦ Ἄ. Οἰκ. Σ., δηλαδή ἡ ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος ἐκάστου οικονομικοῦ κλάδου ἐκπροσώπησις αὐτοῦ, εἶναι ἡ ἀρχὴ ἢ ὁποῖα δέον νὰ προτανεύσῃ παρ' ἡμῖν, εἶναι ἡ ἀρχὴ ἢ ὁποῖα δὲν πρέπει καὶ δὲν δύναται νὰ πολεμηθῇ, καίτοι ἕκαστος οικονομικὸς κλάδος προσμετρᾷ εἰς ἑαυτὸν πάντοτε μεγαλυτέραν σπουδαιότητα ἀφ' ὅσῃν κέκτηται. Ἐν Γερμανίᾳ παρεχωρήθησαν, ὡς εἶδομεν, ἐξ ἴσου ἔδρα εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν εἰς τὸ Ἄ. Οἰκ. Σ.

Πολλάκις οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατῶν δὲν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς φορεῖς τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀντιπροσωπειομένων οικονομικῶν κλάδων, ἀλλὰ τονίζουσι περισσότερον τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν τάξιν καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω κεκλεισμένην φάλαγγα ἐργατικὴν. Τοῦτο βέβαια δὲν εἶναι προαγωγικὸν τῆς δράσεως τοῦ Ἄ. Οἰκ. Σ. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀβεβαιότης ἀντὰ προτεινόμενα μέτρα θὰ ἐνομοθετοῦντο καὶ τελικῶς, συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν μὴ ἀποτελεσματικότητα τοῦ θεσμοῦ τούτου. Δύναται τις

μάλιστα να εἶπη ὅτι τινὲς φρονοῦσιν ἐν Γερμανίᾳ. ὅτι τὸ τακτικὸν κοινοβούλιον δὲν ἠσθάνθη μέχρι τοῦδε ἐκ τοῦ προσωρινοῦ οἰκονομικοῦ συμβουλίου μεγάλην ἀνακούφισιν. Καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου τούτου δὲν εἶναι συντελεστικὸς τῆς ταχείας λειτουργίας του.

#### 4. Ἡ πρότασις Δ. Γούναρη περὶ Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου.

Ἐὰν ἀπὸ τὴν βραχείαν λειτουργίαν τοῦ γερμανικοῦ Ἀ. Οἰκ. Σ. ἠθέλαμεν νὰ ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα τελειωτικὰ διὰ τὸ ἡμέτερον ἐν σχεδίῳ Ἀ. Οἰκ. Σ., τότε θὰ ἐλέγομεν ὅτι πρέπει νὰ χαιρετισθῆ εὐχαρίστως καὶ παρ' ἡμῖν ἡ πρότασις τοῦ θεσμοῦ τούτου, ὡς περιοριστικοῦ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὑπερτροφίας. Εἰς τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ. ἐπικρατεῖ ἡ ἀριστοκρατικὴ ἀρχὴ τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἀρίστων, ἐν ᾧ εἰς τὸ κοινοβούλιον ἐπικρατεῖ ὁ ἀριθμὸς. Ἐν ᾧ τὸ τελευταῖον τοῦτο βασίζεται ἐπὶ τοῦ κατ' ἐκλογικὰς περιφερείας ἀριθμοῦ τῶν ψήφων, ἐπὶ τῶν πολιτικῶν μερίδων καὶ τῶν περὶ πολιτείας καὶ κοινωνίας ἀντιλήψεων αὐτῶν, εἰς τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ. ἔχομεν διάρθρωσιν κατ' ἐπαγγέλματα καὶ ἀξίαν, σύνθεσιν δηλαδὴ κατὰ πολὺ ἀνωτέραν καὶ στενωτέραν. Τὸ σύνολον τοῦ Ἀ. Οἰκ. Σ. συνεπῶς ἀπαρτίζει ὅλον τι τελειότερον ἀπὸ τὸν μέσον ὄρον τοῦ κοινοβουλίου. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ ὑπὸ ὄλων τῶν γερμανικῶν πολιτικῶν κομμάτων κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴ του, καὶ μάλιστα κατ' ὄν χρόνον αἱ κομματικαὶ ἀντιθέσεις εἶχον φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον αὐτῶν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερον τὴν ἡμέτεραν πρότασιν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει μας, θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὰ δικαιώματα τὰ παρασχεθησόμενα εἰς τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ. πρέπει νὰ εἶναι εὐρύτερά πως, διὰ νὰ μὴ καταλήξῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ Συμβούλιον τοῦτο εἰς τόπον μακρῶν μὲν συζητήσεων, συνήθως ὅμως ἀνευ ἀποτελέσματος ὀριστικοῦ.

Τὸ νομοσχέδιον ἡμῶν παρακολουθοῦν κατὰ πόδα τὸ γερμανικόν, περιεγεί ἀκριβῶς τὰς ἀτελείας αὐτοῦ, αἵτινες παρατηρήθησαν ἤδη ἐν Γερμανίᾳ, τὴν μὴ δηλαδὴ πραγματικὴν τελικῶς ἐπιβολὴν τῶν συζητημένων καὶ γνωματευομένων ὑπὸ τοῦ Ἀ. Οἰκ. Σ. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἦσαν ἄσκοποι προσθήκαι τινες. Πρῶτον δηλαδὴ ὅτι τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ. δὲν ἔχει μόνον δικαίωμα προτάσεως καὶ γνωματεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἐναντιώσεως. Προκειμένης τοιαύτης ἐναντιώσεως θὰ ἀνεπέμπετο ὁ ψηφισθεὶς νόμος πάλιν εἰς τὴν Βουλὴν διὰ νὰ ψηφισθῆ ἐκ νέου ἢ θὰ προεκαλεῖτο δημοψήφισμα ἢ τι ἄλλο. Ὡς ἀτέλεια τῆς ἡμετέρας προτάσεως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι αὕτη ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐκπροσωπήσεως τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ ἐν γένει τῶν παραγωγικῶν τάξεων, δὲν μνημονεύει δὲ οὐδα-

μῶς τοὺς καταναλωτάς. Ἡ τοιαύτη παράλειψις τῶν καταναλωτῶν ὑπεστηρίχθη καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τῆς γεωργίας. Ἐλέχθη δηλαδὴ ὅτι ὅλα τὰ μέλη τοῦ Ἀ. Οἰκ. Σ. ἐκτὸς τῆς εἰδικῆς αὐτῶν ἀντιπροσωπείας πρέπει νὰ θεωρῶνται καὶ ὡς καταναλωταί, καὶ ἐπομένως εἶναι ἄσκοπον νὰ ἔχομεν καὶ εἰδικὴν ἐκπροσώπησιν τούτων. Ἡ τοιαύτη ἀνιπάθεια πρὸς τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν καταναλωτῶν δικαιολογεῖται εὐκόλως. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἀνέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς προστασίας καὶ στενωτέρας συνδέσεως αὐτῶν, δὲν ὠρίμασεν ἐπομένως ἀκόμη ἡ ἰδέα αὕτη εἰς τοὺς πολλούς. Παρὰ ταῦτα καὶ ὁ Wissell καὶ ὁ Moellendorff ἐπέμειναν εἰς τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν τάξεων τούτων, ἡ ὁποία ἐλλείπει ἐπιμελητηρίων τῶν καταναλωτῶν, ἀνετέθη εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν καταναλωτῶν καὶ εἰς τὰς δημοτικὰς ἀρχάς. Καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἐτόνισαν μάλιστα τὴν ἰδέαν ταύτην περισσότερον, μέχρις ὅτου νὰ καθορισθῆ ἡ σχετικὴ πολιτικὴ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐν Γερμανίᾳ, ὡς σοσιαλιστικὴ πολιτικὴ καταναλώσεως.

Ἡ πρότασις μας καινοτομεῖ ἢ μᾶλλον ἀντιτίθεται πρὸς τὸν γερμανικὸν θεσμόν, μὴ ἐπιτρέπουσα συνύπαρξιν τῶν ἰδιοτήτων βουλευτοῦ καὶ συμβούλου εἰς τὸ Ἀ. Οἰκ. Σ. Ἡ ἀντίληψις τῆς γερμανικῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς συνυπάρξεως τῶν ἰδιοτήτων τούτων, διὰ νὰ μὴ ἀποκλεισθῶν πρόσωπα ἡγούμενα ἀπὸ τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο κοινοβούλιον. Μάλιστα ὑποθέτει τὸ γερμανικὸν νομοσχέδιον ὅτι ἡ δράσις τῶν προσώπων ἐν τε τῷ πολιτικῷ καὶ κοινωνικῷ κοινοβουλίῳ, θὰ ἀπέτρεπε προστριβὰς τῶν δύο τούτων σωμάτων. Ἐὰν τοῦτο γίνεται ἐν Γερμανίᾳ, τότε πολὺ περισσότερον νὰ μὴ ἀποκλείσωμεν καὶ ἡμεῖς πρόσωπα ἀπὸ ἀμφοτέρας τὰς λειτουργίας, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ ἐν προτάσει συμβουλίου μας ὠρίσθη ἀρκετὰ μέγας, ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν μας.

Βεβαίως ἡ πολυσχιδὴς γερμανικὴ ὀργάνωσις οὔτε εἶναι δυνατὴ παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οὔτε ἀναγκαία, λόγῳ τῆς μικρᾶς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεώς μας. Καίτοι δὲ ἐν τῇ προτάσει δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεκτέων ὑφ' ἐκάστης κατὰ τοὺς ὄρους τοῦ νόμου ὀργανωθησομένης τάξεως, ὀρθῶς δὲ ἐπαφίεται τοῦτο εἰς εἰδικὸν νόμον, ὅμως δὲν εἶναι ἄσκοτον νὰ τονισθῆ ἐνταῦθα, ὅτι παρ' ἡμῖν τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία δὲν πρέπει νὰ καταλάβωσι τὴν τελευταίαν θέσιν ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ, καθ' ὅσον ἡ ὀργάνωσις τῶν κλάδων τούτων ἔχει προχωρήσει παρ' ἡμῖν. Τὰς ὀργανώσεις μάλιστα αὐτῶν ἔχομεν ἐτοιμούς, ὡς τὰ κατὰ τόπους ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια, τοὺς ἐμπορικὸς συλλόγους, τὸν Σύνδεσμον τῶν Ἑλλήνων Βιομηχάνων καὶ Βιοτεχνῶν καὶ λοιπὰς ἐνώσεις. Καίτοι δὲ ἡ ἐργατικὴ μας τάξις δὲν εἶναι ἀκόμη ἐτοιμὸς πρὸς τοιαύτην λειτουργίαν, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν καθιέρω-